

РЕЦЕНЗИЯ

от

ПРОФ. Д-Р ЛЪЧЕЗАР ДАЧЕВ,

ПРЕПОДАВАТЕЛ В ЮРИДИЧЕСКИЯ ФАКУЛТЕТ

НА СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“,

НАЗНАЧЕН СЪС ЗАПОВЕД № 525/21.02.2023 Г. НА РЕКТОРА

НА ТРАКИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ ГР. СТАРА ЗАГОРА ЗА ЧЛЕН

НА НАУЧНО ЖУРИ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА КОНКУРС ЗА

ЗАЕМАНЕ НА АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ „ДОЦЕНТ“ ПО

НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ „ПУБЛИЧНО ПРАВО“,

ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.6 „ПРАВО“, ОБЛАСТ

НА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ 3. „СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И
ПРАВНИ НАУКИ“,

ЗА НУЖДИТЕ НА СТОПАНСКИЯ ФАКУЛТЕТ НА ТРАКИЙСКИ
УНИВЕРСИТЕТ ГР. СТАРА ЗАГОРА,

ОБЯВЕН В ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, БР. 99 ОТ 13.12.2022 Г.

1. За участие в конкурса е допуснат един кандидат – Петър Радославов Илиев, доктор по право.

Кандидатът Петър Радославов Илиев е роден през 1978 г. в гр. София. Завърши Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 2003 г. с отличен успех. През 2012 г. получава научна и образователна степен „Доктор по право“. От 2006 г. до 2021 г. е преподавател (асистент, главен асистент) в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Автор е на десетки научни публикации по публично-правни и частно-правни теми, в юридически и бизнес издания.

Има адвокатска практика, участва активно в обществения живот, ръководи авторитетни институции в областта на международните икономически отношения.

2. Кандидатът Петър Илиев участва в конкурса с една монография, четири студии и осем статии, публикувани за периода от 2013 г. до 2023 г.

Водеща тема в научните изследвания на кандидата е организацията на съдебната власт. На нея са посветени три студии и монографичното изследване „Принципи на организация и дейност на съдебната власт в българската правова държава“ (2023 г.).

Втората група публикации са посветени на анализ на различни конституционни права на гражданите. Третата група включват изследвания върху различни конституционни аспекти на държавни органи – функции, правомощия, компетентност.

Рецензията обхваща водещата тема в научните изследвания на кандидата.

3. Хабилитационния труд, който кандидатът представя за участие в настоящия конкурс, е „Принципи на организация и дейност на съдебната власт в българската правова държава“ (РА „Евромедия“, 2023 г.).

Трудът е оригинално научно изследване с приносен характер. Изследването е новост в съвременната българска прана наука по определения предмет.

В духа на нормативизма, който господства в Европа и съответно в България от началото на XX в. „правните принципи“ се интерпретират като норми, като вид правни норми. Това е оправдана теза, когато правото се дефинира като система от правни норми. В действителност юридическата материя не се състои само от норми; тя включва и правила, и положения, и принципи. Всички те са „нормативни“ в аспект на кантовата теза за проявленето им като етично дължимо, обаче не са всички правни норми като логически конструкции. Ето защо принципите в случая са нормативни, но не са норми. Принципите носят различен свой логически смисъл, което позволява да се изследват самостоятелно. Авторът свързва същността на принципите относно съдебната власт с „условия и изисквания“ (с. 9). Това обяснение е общовалидно за всеки принцип, чрез което се разграничава предмета на изследването от нормативната позиция, включваща правоотношение – страни – права и задължения.

4. На основата на тази методологическа позиция е структурирано съдържанието на изложението. Авторът представя за първи път в българската конституционно-правна доктрина пълен каталог на принципите на организация и дейност на съдебната власт, което е значим научен принос. Такова изследване по предмет и обхват в българската правна наука няма.

Кандидатът разделя принципите на първични и вторични и подрежда двадесет и три първични и тринаесет вторични принципа. Обективният критерий за разграничението е юридическият ранг на тяхната установеност – конституционна и подконституционна. Подредбата е безусловна. Същевременно на базата на нейната категоричност изследването очертава някои нови теоретични проблеми. Един от тях е относно структурата и организацията на съдебната власт, съотнесена към съдебната система. Видно е, че някои от принципите обхващат цялата организация на съдебната власт, други – само организацията на дейността на съдилищата. Това съчетаване, видно от анализа, поставя въпроса за мястото на следствието и прокуратурата в съдебната власт и необоснованата от позицията на съвременното демократично управление теза за тяхното равенство със съда.

Друг теоретичен проблем, който поставя изследването на Петър Илиев е за модела, за формулата на съдебната власт. В българския конституционен модел организацията на съдебната власт следва образца на организация на изпълнителната власт, комплициран при формирането на Висшия съдебен съвет като „изпълнителна власт“ на съдебната власт. Същевременно управлението се допълва с фигураните на „тримата големи“. Резултатът е липса на контрол върху „главите“ на съдебната власт и в крайна сметка, както сочи П. Илиев, суверенът не може да контролира политическото управление.

Следващият въпрос е достатъчни ли са установените принципи, за да гарантират ефективно действие на съдебната власт – първо, когато се спазват и второ, ако се нарушават. В този контекст оценявам труда на Петър Илиев като актуално и значимо изследване, което обуславя нови научни разработки.

5. Оригиналният характер на научния труд на кандидата Петър Илиев се основава и на използвания метод. Методът е позитивно-правен, което придава и нормативистичен образ на изследването. Специфичното е съчетаването на нормативната уредба и практиката на Конституционния съд. Авторът изпитва известни колебания дали Конституционния съд е съд и затова използва съчетанието „конституционна юрисдикция“. Анализът се допълва с научна аргументация, която авторът отлично познава и удачно използва.

Практическото съчетаване на юридическите разпоредби (конституционни и законови) и съдебната практика – тълкувателни решения на Конституционния съд във всички приложени за участие в конкурса изследвания, са собственото оригинално лице на учения Петър Илиев.

Позоваването на съдебната практика в нормативния анализ е познат теоретичен метод, който се приема различно. Едни автори изследват само нормативните разпоредби; други – само съдебните актове, превърнали се в трайна съдебна практика или тълкувателните актове на върховните съдилища; трети – и закона, и съдебната практика. Проблемът е за юридическия характер на съдебните актове в рубриката „Съдебна практика“ и по-точно в позитивистката концепция за „източниците на правото“. Казано иначе – въпросът е дали „съдебната практика“ е „източник на право“ или не. От позициите на правния психологизъм – действителното научно обяснение на правото, негов източник са обществените потребности; терминът „източник“ при позитивизма изразява понятието „форма на правото“.

По същество проблемът е дали съдебната практика като източник (или форма) е битие на правото, ergo – негово императивно съдържание, което следва да се вплете в практиката като приложимо юридическо предписание. Категоричен отговор няма. В последните няколко години проф. Ив. Русчев обосновава тезата (основно върху анализ на нормативните актове), че съдебната практика не е правото, не е източник, извор на право.

Видно от представените изследвания П. Илиев поддържа обратната позиция. В публично-правната и в конкретно в конституционно-правната материя, която изследва, позицията му е обоснована и абсолютно вярна. В тази сфера тълкувателните актове на Конституционния съд са източник на право (форма на юридическото, според нашето разбиране). С минимална условност можем да приемем, че юридическата уредба на различни обществени отношения (обществени потребности) е различна, което определя и различния характер на юридическата практика.

В конкретния случай тълкувателната практика на Конституционната юрисдикция е необходим източник на конституционно-правна регулация. В своята цялост разпоредбата и нейният регулативен смисъл дават съдържанието, което Петър Илиев означава и изследва като право. Това е неговият метод, който е приложен в цялата му научна продукция.

В тази връзка би могло да се зададе питане: „Как ще се обясни смисъла (Защо?) и съдържанието (Какво?) на конституционни разпоредби относно материята, подлежаща на организационния подход, ако няма нейно тълкуване?“. В съответствие с концепцията на П. Илиев отговорът е видим – тълкувателната практика е дейност, насочена към установяване и дефиниране на точния смисъл на разпоредбите. Граници на смисъла, положени в текста, са логическа константа. Установена и упражнявана като част от възприетата методология, тя лесно ще се приведе към липсващото поле. Убеден съм, че методът ще работи успешно.

6. В духа на задълбоченото и отговорно теоретично изследване П. Илиев допълва анализа на всеки поставен въпрос с научни разработки – „научното знание“, както той го определя. Научното знание е много широко по обхват и може да влияе по различен начин на изследването – да го разшири; да го ограничи; да го обоснове и пр. В представения хабилитационен труд изследването на принципите на организация и дейност на съдебната власт, авторът поставя в корелация с теорията за правовата държава.

Държавата е необходимата организационна форма на съществуване на отделната етно-социална общност, на отделното общество. Както всяка организация, държавата е властови ред, който трябва да бъде легитимиран. В Новото време властването, управлението на държавата се оправдава с нови социални ценности. Видно от текста на действащата Конституция, държавата се легитимира чрез народовластие и законност: Република България (трябва да) е демократична и правова държава. Конкретно „правовата държава“ е израз на конституционно начало, според което държавното управление, властването, включително и осъществяването на съдебната власт, е юридически отмерено, определено и установено.

Самото определение на българската държава като правова държава носи идеологическа натовареност в посока на противоположност на социалистическата държава. Идеологията не е наука и интерпретациите на идеологическите тези не може да формират теоретично познание. Доказателство за това са „екзотичните“ формулировки на понятието „правова държава“ в някои решения на Конституционния съд (например цитираните от автора на с. 160, с. 161 от труда).

В много по-удачен аспект Петър Илиев определя правовостта, относима към съдебната власт чрез нормативно установените принципи. Принципите на организация и дейност на съдебната власт са част от съдържанието на властването, определено като проявление на правовата държава. Законността, върховенството на закона, господството на правото, са означения на правовата държава като принцип на управлението. Тази теоретична конструкция е по-обща и обхваща всички други отбелязани в правната теория страни на правовата държава.

Съдържателното определяне на правовата държава на базата на принципите – в случая на организация и дейност на съдебната власт, поставя въпроса за осигуряването и осъществяването на съдържанието на правовостта, респективно – на правовата държава. В полето на нормативизма този въпрос няма отговор, обаче изследвания като това на Петър Илиев все по-настойчиво водят към социалното битие на правото, към юридическата действителност.

Всяко научно изследване е значимо с проблемите, които поставя; тяхното разрешаване обективира прогреса на познанието. Така и в случая съчинението на Петър Илиев получава научна стойност и в методологическа насока, което му придава допълнително приносен характер.

В заключение:

Предвид научната стойност на представения монографичен труд и на другите съществуващи публикации, както и дългогодишната успешна преподавателска работа на доктор Петър Радославов Илиев, категорично изразявам своята положителна оценка като член на настоящото жури, той да бъде избран за заемане на академичната длъжност „Доцент по публично право“ в Стопански факултет на Тракийски университет.

05.04.2023 г.

проф. д-р Лъчезар Дачев,!